

Epilepsia lapsella

Lääkärikirja Duodecim

29.11.2021

Lastenneurologian erikoislääkäri Eeva-Liisa Metsähonkala

- Epilepsian määritelmä ja syitä
- Epilepsian oireet
- Epilepsiakohtauksen hoito
- Milloin hoitoon
- Epilepsia toteaminen
- Epilepsian hoito
- Epilepsian omahoito
- Epilepsian ennuste
- Kirjallisuutta

Keskeistä

Epilepsia ei ole yksi sairaus vaan monimuotoinen sairauksien joukko.

Epilepsiakohtauksia on useita erilaisia.

Osa lasten epilepsioista paranee lapsuusiässä, suurin osa reagoi hyvin lääkehoitoon, osa lapsuusiällä alkavista epilepsioista on vaikeahoitoisia.

Epilepsiaa sairastaa noin 0.5 % lapsista.

Säännöllinen lääkehoito on epilepsian hoidon perusta.

Kuumekouristukset ovat yleisiä pikkulapsilla. Kuume voi provosoida kohtauksia myös epilepsiaa sairastavilla lapsilla, mutta suurimmalla osalla kuumekouristajista ei koskaan tule kohtauksia ilman kuumetta eikä enää pikkulapsi-ään jälkeen.

Epilepsian määritelmä ja syitä

Epilepsialla tarkoitetaan ryhmää aivojen sairauksia, joissa on pitkäkestoinen taipumus saada epileptisiä kohtauksia. Epileptinen kohtaus johtuu ohimenevästä aivojen sähköisen toiminnan häiriöstä. Häiriön alue ja miten se leviää aivoissa määrittävät kohtauksen oireet.

Epilepsian taustasyyt ovat hyvin monimuotoisia. Taustalla voi olla aivojen rakenteen poikkeavuus esimerkiksi vastasyntyneisyysvaiheen aivovaurio, aivojen kehityshäiriö tai joskus perinnöllinen herkkyys. Useimmilla epilepsiaa sairastavista lapsista aivojen rakenteet ovat kuitenkin aivan normaalit eikä epilepsialle löydy mitään selkeää selittävää taustasyitä.

Epilepsian oireet

Epilepsiakohtaukset voivat olla hyvin monimuotoisia. Rajun tajuttomuus - kouristuskohtauksen tunnistavat kaikki epilepsiakohtaukseksi. Kohtaus voi olla myös vain yksittäisen raajan jäykistyminen tai nykyä, lyhyiden jäykistysten sarja, poikkeava subjektiivinen tuntemus kuten näkö- tai kuulo-oire tai tunnetila, lyhyt poissaolo tai pidempi tajunnan hämartyminen, jonka aikana henkilö toimii tarkoituksettomasti, esimerkiksi hypistelee vaatteitaan, liikkuu päämäärättömästi, nieleskelee tai maiskuttelee. Joillain lapsilla on useammanlaisia epilepsiakohtauksia.

Osalla epilepsiaa sairastavista lapsista kohtaukset esiintyvät tyypillisesti tiettyyn vuorokauden aikaan, esimerkiksi heräämisen jälkeen tai unessa. Yleinen kohtausten riskiä lisäävä tekijä on väsymys ja unen puute. Joillakin lapsilla kirkkaat vilkkuvat valot voivat laukaista epilepsiakohtauksia mutta suurimmalla osalla epilepsiaa sairastavista lapsista vilkkuvat valot eivät ole laukaiseva tekijä. Osa lasten epilepsiakohtauksista on hyvin vähäoireisia ja vaikeita tunnistaa.

Monen lapsen kohdalla epilepsia tarkoittaa vain riskiä epilepsiakohtauksiin mutta osalla epilepsiaan liittyy muitakin neurologisia ongelmia. Epilepsian taustasyyn voi liittyä muitakin neurologisia oireita, kuten motorisia tai oppimisen häiriöitä. Erityisesti vaikeahoitoinen epilepsia voi itsessään vaikuttaa lapsen kehitykseen ja toimintakykyyn haitallisesti.

Epilepsiakohtauksen hoito

Epilepsiakohtauksia on siis monenlaisia. Kaikkien kohtausten yhteydessä on tärkeä varmistaa, että lapsi ei satuta itseään eikä joudu vaaratilanteeseen, esimerkiksi jos tajunnantaso on poikkeava. Epilepsiakohtaukset menevät yleensä muutamassa minuutissa ohi itsestään. Lyhyt tajuttomuuskouristuskohtauskaan ei ole vaarallinen, vaikka se voi näyttää pelottavalta. Tärkeää on varmistaa, että lapsi ei satuta itseään, avata kiristäviä vaatteita ja kouristusten laantuessa kääntää hänet kyljelleen. Suuhun ei pidä laittaa mitään.

Usein ensimmäisen tällaisen kouristuskohtauksen yhteydessä päädytään päivystyksenä lääkärin tutkimuksiin. Kun lapsella on todettu epilepsia, hoitopaikasta annetaan ohjeet siitä, miten kohtaukset hoidetaan kotona ja millaisessa tilanteessa jatkossa pitää hakeutua päivystykseen. Tällainen tilanne on, jos kohtaus pitkittyy tai uusii nopeasti. Jos lapsella on taipumus pitkittyneisiin (useita minuutteja kestäviin) kohtauksiin, hänelle voidaan määrätä reseptillä kotiin kohtauksen laukaisemiseen käytettävää ensiapulääkettä.

Milloin hoitoon

Lasten epilepsiaa tutkitaan ja hoidetaan pääosin lastenneurologian yksiköissä.

Ensimmäinen tajuttomuuskouristuskohtaus johtaa päivystysluonteisesti lisätutkimuksiin sairaalaan.

Jos lapsella on tuntemattomasta syystä johtuvia muun tyyppisiä toistuvia kohtausoireita, on aihetta hakeutua terveyskeskukseen, neuvola- tai koululääkärin vastaanotolle, jossa arvioidaan voisiko kyse olla jostain muusta kuin epilepsiaoireesta ja tehdään lähete lastenneurologian poliklinikalle.

Epilepsia toteaminen

Epilepsiadiagnoosi perustuu tietoihin kohtauksen luonteesta. Mahdollisimman tarkan kuvauksen saaminen kohtausoireista, niiden ilmaantumisjärjestyksestä ja lapsen toimintakyvystä kohtauksen aikana kertoo siitä, onko kyseessä ollut epilepsiakohtaus ja minkä tyyppisestä epilepsiasta voisi olla kyse. Vanhempien ottamat kännykkävideot kohtauksesta ovat kullannarvoisia arvioitaessa kohtausten luonnetta. Lisäksi EEG-tutkimus (aivosähkökäyrä) on aina tarpeen epilepsiaa epäiltäessä. EEG voi olla täysin normaali epilepsiaa sairastavalla lapsella ja toisaalta EEG:ssä voi olla epilepsiaan viittaavia löydöksiä, vaikka lapsella ei koskaan olisikaan epilepsiakohtauksia.

Epilepsian hoito

Säännöllinen epilepsialääkitys aloitetaan useimmiten toisen kohtauksen jälkeen. Jos kohtausten uusiutumisriski arvioidaan suureksi, voidaan lääkitys aloittaa myös heti

ensimmäisen kohtauksen jälkeen. Epilepsialääkkeitä on nykyisin tarjolla monia, ja lääkkeen valinta riippuu epilepsiatyypistä. Lääkevalintaa ohjaa Suomessa Käypä Hoito-suositus.

Tavoitteena on löytää sellainen lääke, joka pitää kohtaukset pois ja johon ei liity sivuvaikutuksia. Noin 70 %:lla epilepsiaa sairastavista lapsista kohtaukset pysyvät poissa lääkityksellä. Osalla lapsista tarvitaan useampien lääkkeiden kokeilemista tai lääkeyhdistelmää. Tyypillisiä epilepsialääkkeiden sivuvaikutuksia ovat mm. väsymys ja ruokahalun muutokset. Jotkut lääkkeet voivat myös vaikuttaa käytökseen esimerkiksi lisäten lapsen turhautumisherkkyyttä tai ärtyneisyyttä.

Epilepsian omahoito

Epilepsiaa sairastavat lapset ovat päiväkodissa, käyvät koulua ja harrastavat kuten muutkin lapset. Lääkkeiden säännöllinen ottaminen ja riittävä uni ovat kaikkien epilepsiaa sairastavien lasten kohdalla tärkeää. Ruutuaikaa rajoitetaan samoin periaattein kuin muidenkin lasten kohdalla. Kaikkien lapsen lähiaikuisten on tiedettävä millaisia kohtauksia lapsi saa ja miten niitä pitää hoitaa. Tavoitteena on mahdollistaa lapselle ja koko perheelle mahdollisimman tavallinen arki ja tarjota lapselle samanlaisia kokemuksia ja haasteita kuin ikätovereilla, siitä huolimatta, että aluksi lapsen epilepsia jännittää ja pelottaa sekä vanhempia että läheisiä.

Epilepsian ennuste

Epilepsian ennuste vaihtelee merkittävästi eri epilepsiatyyppien välillä. Osalla lapsista epilepsialääkitys voidaan asteittain purkaa ennen aikuisikää eivätkä kohtaukset uusi. Osalla lääkityksen tarve jatkuu aikuisuuteen mutta säännöllisellä lääkityksellä kohtaukset pysyvät poissa. Osa lapsista sairastaa vaikeaa epilepsiaa, jolla tarkoitetaan tilannetta, jossa kohtaukset jatkuvat hyvin valitusta epilepsialääkityksestä huolimatta. Vaikeassa epilepsiassa voidaan pohtia dieettihoidon tai leikkaushoidon mahdollisuuksia.

Aiemmat kirjoittajat: Lastenneurologian erikoislääkäri Laura Åberg ja lastentautien erikoislääkäri Hannu Jalanko

Artikkelin tunnus: dlk00121 (022.004)

© 2023 Kustannus Oy Duodecim